

Penitentiaire Ouderenzorg

Odisee hogeschool
Gezondheidszorg – Sociaal-agogisch werk

September 2020

(Opleidings)behoefte in penitentiaire ouderenzorg Tussentijdse resultaten interviews coördinatoren

Diete Humblet

Katrin Gillis, Hilde Lahaye, Liesbeth Naessens, Wim Peersman

17/09/2020

Achtergrond

Aan de hand van dit **mini-onderzoek** wensten we een beter inzicht te verwerven in de opleidingsbehoeften rond ouderenzorg in de penitentiaire sector, om te kunnen voorzien in een opleiding of vorming die tegemoetkomt aan de noden in het werkveld. Dit onderzoek maakt deel uit van een lopend wetenschappelijk onderzoek naar penitentiaire ouderenzorg, waarbij we willen achterhalen op welke wijze we een kwaliteitsvolle zorg voor ouderen kunnen realiseren in onze gevangenissen. Wij contacteerden in de maanden juni en juli 2020 alle verpleeg- en psycholoog-coördinatoren die werkzaam zijn in de Vlaamse of Brusselse gevangenissen om deel te nemen aan een beknopte bevraging.

De gesprekken werden op digitale wijze via MS Teams, schriftelijk of telefonisch gevoerd, naargelang de voorkeur van de betrokkene. De digitale en telefonische gesprekken namen gemiddeld een half uur in beslag.

Resultaten

Randvoorwaarden

Niet elke gevangenis heeft dezelfde noden in termen van een opleidingsaanbod rond ouderenzorg. Dit wordt toegeschreven aan verschillen in aantallen ouderen, bezettingsgraad, materiaal, beeldvorming, infrastructuur, capaciteit, andere prioriteiten op het vlak van opleidingen en draagvlak en visie. De meningen zijn verdeeld over de vraag of er (te) weinig aandacht in de zorg naar oudere gedetineerden gaat. Er is meer eensgezindheid over het gebrek aan voldoende draagvlak bij verschillende instanties om in te zetten op deze doelgroep en het gebrek aan een beleid dat zich voldoende bewust is van het gegeven dat er meer en meer ouderen zijn in de gevangenissen waarop kan worden ingezet. Dit uit zich volgens de deelnemers in een infrastructuur die onvoldoende afgestemd is op ouderen.

Huidige situatie

Ouderen komen weinig tot niet aan bod in het huidig opleidingsaanbod. De meesten hebben geen specifieke opleiding rond geriatrie of ouderen gevolgd. Enkelen bezitten wel kennis over geriatrie vanuit hun basisopleiding, maar dit is vaak lang geleden. Kennis wordt voornamelijk via trial en error opgebouwd. Doordat elke oudere uniek is en de doelgroep eerder verspreid zit over gevangenissen, blijkt het eerder moeilijk om systematisch ervaring op te bouwen. Een uitzondering hierop zijn de zorgverleners in de special unit ouderen in Merksplas.

Belangrijke thema's in een opleidingsaanbod

State of the art

Vanuit het gelijkwaardigheidsbeginsel, nl. het aanbieden van een gevangeniszorg die gelijkwaardig is aan de zorg verstrekt in de samenleving, geven sommigen aan dat het van belang is om op de hoogte blijven van de *state of the art* in het domein. Het lijkt niet nodig om dit in een opleiding rond ouderenzorg aan te bieden. Het is echter belangrijk dat dit wordt gefaciliteerd zodat er een doorstroom is van kennis naar de gevangenissen. Op het einde van dit document sommen we alvast enkele informatiekanalen op rond thema's die zijn aangeraakt in de gesprekken, maar die we zelf niet verder kunnen uitwerken in de opleiding.

Veroudering

Hier opnieuw is het een meerwaarde om toe te spitsen op de detentiecontext: waar botsen ouderen extra op als ze in de gevangenis zitten. Hieronder kunnen we ook het inzicht in problemen en het begrijpen van de noden/gedachten/angsten van ouderen begrijpen. Doordat algemeen verpleegkundigen taakgericht werken, kan het voor hen ook relevant zijn om zich meer bewust te worden van de oudere populatie en (opnieuw) kennis te vergaren over het verouderingsproces en het erkennen van de behoeften van de doelgroep.

De relatie tussen ouder worden en psychiatrische kwetsbaarheden was een gedeelde interesse. Hoe beïnvloedt ouder worden psychiatrische kwetsbaarheden en omgekeerd, wat is de invloed van een psychiatrische kwetsbaarheid op het ouder worden?

Dementie

Een gespecialiseerde opleiding rond het thema dementie (en alternatieven) werd als zinvol en wenselijk bevonden in meerdere gesprekken. Naast het uitdrukken van de behoefte aan inzichten in de algemene pathofysiologie van dementie en handvaten over het omgaan met personen met dementie, wordt er ook aangegeven dat men (vnl. verpleegkundigen) de eerste tekenen wel herkent, maar dat er vooral interesse is in de link met het psychiatrische luik, en in hoe dementie zich manifesteert binnen de specifieke context van detentie. Vermits niet elke oudere gedetineerde te kampen heeft met dementie, wordt dit best aangevuld met een meer generieke opleiding rond 'gewone' verouderingsprocessen.

Palliatieve zorg

Er lijkt ook wel enige interesse te zijn in het onderwerp palliatieve zorg. Er worden op heden echter een aantal mogelijkheden geëxploreerd door andere onderzoekers en collega's die zich verder willen toespitsen op (vorming rond) levenseindeproblematieken en palliatieve zorg in de gevangenissen. Daarnaast zijn er al wel wat samenwerkingen met ziekenhuizen die hier beter op kunnen inspelen. Het onderwerp palliatieve zorg lijkt ons van dien aard te zijn dat het een ruimere focus vereist en valt dus wellicht buiten het bestek van ons onderzoeksproject.

Cultuursensitieve (ouderen)zorg

Uit een aantal gesprekken kwam een interesse naar voren naar de (inter-)culturele aspecten. Hoewel dit naar de toekomst en gelet op de achtergrond van de algemene gevangenispopulatie toe een belangrijk aandachtspunt wordt, is de kans klein dat we dit onderwerp opnieuw zullen aansnijden in een opleiding rond ouderenzorg. Hoewel dit in de toekomst wellicht nog zal toenemen, blijft dit fenomeen onder de oudere gedetineerdenpopulatie op korte termijn vooralsnog eerder beperkt.

Diverse onderwerpen die in mindere mate aan bod kwamen

Hier vermelden we achtereenvolgens een aantal onderwerpen die ook aan bod zijn gekomen en van belang zijn, maar die in mindere mate zijn teruggekeerd, bekeken vanuit alle gesprekken: omscholing tot geriatrisch verpleegkundige; psychiatrische zorg en problematieken, autisme en psychose in relatie tot veroudering; opleiding rond het gebruik van specifieke hulpmiddelen, neurologie en neuropsychologie (let wel, dit kan deels worden behandeld binnen het thema dementie); connectie met justitie, alsook meer aandacht voor multidisciplinair werken (dit willen we verder in

kaart brengen via groepsgesprekken die we nog wensen te organiseren met verschillende personeelsgeledingen).

Doelgroep, doelstelling en vorm

Het interactieve en de mogelijkheid om te kunnen uitwisselen met collega's worden in een klassieke opleiding als een grote meerwaarde gezien. Als voordeel van een e-learning wordt genoemd dat het erg gemakkelijke, snelle en directe manier kan zijn om iets bij te leren. Als nadeel van een e-learning worden dan weer de gebrekkige vangenisinfrastructuur, de mogelijke afleiding en de lage prioriteit genoemd. Bij het organiseren van een opleiding is het bovendien belangrijk om dat af te toetsen aan de realiteit. We nemen dit mee wanneer we de opleiding vormgeven, door dit af te toetsen bij enkele mensen uit, en in, het werkveld.

Bij het uitwerken van een aanbod houden we in het achterhoofd dat niet iedereen zal kunnen deelnemen aan de opleiding, vermits de permanentie op de werkvloer moet kunnen worden verzekerd en er nu al sprake is van een lage personeelsbezetting.

We mikken dus op één of twee personen binnen de teams die een extra (meer doorgedreven) face-to-face opleiding volgen om de kennis vervolgens te delen met hun teamleden op de werkvloer. Deze werkwijze laat elk team toe om tot een werkmodel te komen rond het zorgen voor (groepen van) oudere gedetineerden. Op basis van de gesprekken lijkt het ons zinvol om de *e-learning* die we hebben ontwikkeld rond ouderen in detentie beschikbaar te stellen voor alle zorgverleners. Doorheen de e-learning is er open ruimte om te reflecteren. Op het einde wordt de theorie bevraagd aan de hand van meerkeuzevragen, waarbij de mogelijkheid kan worden aangeboden om een certificaat te genereren als bewijs van deelname.

Daarnaast verkennen we de piste om gesprekskaarten te ontwikkelen, die door verschillende groepen professionals gebruikt kunnen worden. De gesprekskaarten bouwen voort op de e-learning en geven per behoefte enkele voorbeeldvragen weer. Deze kaarten zouden universeel en breed kunnen worden ingezet en kunnen eventueel worden weergegeven in 3 talen: Nederlands, Frans, Engels.

Uit de gesprekken bleek dat het daarnaast belangrijk is om ook te voorzien in een opleiding voor de penitentiaire bewakingsassistenten. Zij werken dagdagelijks met dezelfde doelgroep, maar het ontbreekt hen aan kennis. Ons onderzoeksproject wenst hierop in te spelen door PBA's reeds in de basisopleiding een vorming te geven rond het hebben van aandacht voor, en omgaan met, ouderen en de basisbeginselen in ouderenzorg. Geïnteresseerde beambten die zich verder willen verdiepen kunnen eventueel aansluiten bij het opleidingsaanbod dat wordt uitgewerkt voor penitentiaire zorgverleners.

We verkennen verder de opties om dit in de ontwikkelcirkels van medewerkers te laten opnemen.

Samenvatting

Op basis van de gesprekken met de coördinatoren (medische teams, zorgteams), wensen we met het onderzoeksteam het volgend aanbod rond ouderenzorg uit te werken voor de zorgverleners, waarbij:

- Enkele medewerkers een meer doorgedreven face-to-face opleiding kunnen volgen rond één welbepaald thema dat verder zal worden uitgediept;
- Elke medewerker een e-learning over ouderen in detentie kan doorlopen en zo meer (of opnieuw) inzicht kan vergaren in het verouderingsproces én in de behoeften van oudere gedetineerden;
- Aan de hand van ‘gesprekskaarten’ die we willen ontwikkelen en verspreiden er makkelijker een gesprek kan worden aangeknoopt met één of meerdere (oudere) gedetineerden om deze behoeften te achterhalen.

Wens je **meer informatie** of wil je graag **reageren** op deze resultaten? Neem gerust **contact** op met Diète Humblet (diete.humblet@odisee.be)

Meer informatie?

Over het **lopend** onderzoeks**project** naar Penitentiaire Ouderenzorg (Odisee, 2019-2021): <https://praktijkgerichtonderzoek.odisee.be/?q=projecten/naar-een-introductie-en-professionalisering-van-penitentiaire-ouderenzorg>

Neem zeker eens een kijkje bij de bijkomende **opleidingen** die we aanbieden voor (health) **professionals**: <https://www.odisee.be/nl/ae>

Voor meer informatie, inspiratie, of opleiding over **autisme** kan je terecht bij Autisme Centraal: <https://www.autismecentraal.com/public/index.asp?lang=NL&pid=0>

Over ontwikkelingen, kennis en onderzoek binnen het **verpleegkundige** werkveld: Vaktijdschrift en de digitale nieuwsbrief van Het Nationaal Verbond van Katholieke Vlaamse Verpleegkundigen vzw (afgekort NVKVV) <https://www.nvkvv.be>

Voor meer kennis, advies, beleid en opleiding over **dementie** is het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen vzw het aanspreekpunt: <https://www.dementie.be/>

Voor meer kennis en de vertaling hiervan naar bruikbare toepassingen over ouderen met een psychiatrische kwetsbaarheid kan je terecht bij het Trimbos-instituut (in Nederland): <https://www.trimbos.nl/kennis/ouderenpsychiatrie-nkop>

Het expertisecentrum ouderen zorg binnen hogeschool Odisee buigt zich momenteel over het vraagstuk om medewerkers van de dienst Directie Beveiliging van de federale politie (DAB) eventueel op te leiden/ te sensibiliseren over hoe om te gaan met oudere gedetineerden (in het bijzonder met een kwetsbaarheid) tijdens verplaatsingen (ziekenhuis, andere inrichting, ...). Meer informatie hierover is te verkrijgen via het Expertisecentrum Ouderenzorg (EXPO) aan de Hogeschool Odisee (EXPO@odisee.be) of via diete.humblet@odisee.be (coördinator onderzoekskern ouderen zorg binnen EXPO).

Nog nood aan andere informatie? Leg gerust de vraag voor aan ons!